

Роль ДП «Держзовнішінформ» у публічних закупівлях

Сфера публічних закупівель залишається однією з тих, що найбільш динамічно розвиваються та викликають дискусії. Адже на сьогодні невирішених питань у цьому напрямку ще дуже й дуже багато. І надалі як замовники, так і учасники закупівель вирішують питання ефективного та прозорого здійснення закупівель, підвищення рівня конкуренції та намагаються мінімізувати ризики й уникнути прихованих небезпек.

Як убезпечити себе від недобросовісного учасника закупівель, який свідомо занижує ціну тендерної пропозиції? Коли можна внести зміни до договорів про закупівлю? Як вирішити питання зі зміною вартості предмета закупівлі? На сьогодні всі ці питання є актуальними для замовників публічних закупівель, потребують належного і своєчасного реагування.

Державне підприємство «Державний інформаційно-аналітичний центр моніторингу зовнішніх товарних ринків» (далі — ДП «Держзовнішінформ») допомагає учасникам публічних закупівель вирішувати ці питання. **Це — провідний інформаційно-аналітичний та експертний центр України з досліджень зовнішніх та внутрішніх ринків товарів і послуг**, створений 1996 року Указом Президента України № 124/96 «Про заходи щодо вдосконалення кон'юнктурно-цінової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності». Він перебуває у сфері управління Міністерства економічного розвитку і торгівлі України.

На ринку ДП «Держзовнішінформ» надає інформаційні послуги вже більше двадцяти років. Суб'єкти, які звертаються до підприємства, довіряють професіоналізмові експертів, оскільки рівень та якість послуг, які надає ДП «Держзовнішінформ», підтверджено репутацією на ринку, а також судовою практикою.

ДП «Держзовнішінформ» надає повний спектр інформаційних, аналітичних, дослідницьких та експертних послуг, з переліком яких можна ознайомитись на офіційному веб-сайті підприємства в мережі Інтернет — dzi.gov.ua.

Основне завдання ДП «Держзовнішінформ» — сприяння підприємствам у здійсненні їхньої діяльності в результаті надання інформаційної та експертної підтримки.

У сфері публічних закупівель ДП «Держзовнішінформ» надає ринку інформаційні послуги у двох напрямках:

Визначення очікуваної вартості закупівлі або початкової ціни продажу на аукціонах.

Надання довідок про рівень цін на ринку на товари та послуги.

Щодо першого напрямку: щоб публічна закупівля відбулась, в умовах зміни рівнів курсів валют, інфляції споживчих цін, зміни біржових котирувань тощо, дуже важливо правильно визначити очікувану вартість. Адже, наприклад, у випадку заниження очікуваної вартості закупівлі аукціон може не відбутися. І замовник змушений буде проводити нову процедуру закупівлі, а нові торги зіграють за умови закладення замовником актуальної очікуваної вартості на момент оголошення закупівлі. Це все — дорогоцінний час, який замовник втратить, та відповідно процес реалізації замовником проекту (придбання необхідних товарів, послуг) відтермінується ще на певний проміжок часу.

Стосовно другого напрямку: у частині 4 статті 36 Закону України «Про публічні закупівлі» (далі — Закон, Закон про публічні закупівлі) сказано, що «умови договору про закупівлю не повинні відрізнятися від змісту тендерної пропозиції за результатами аукціону (у тому числі ціни за одиницю товару) переможця процедури закупівлі або ціни пропозиції учасника в разі застосування переговорної процедури. Істотні умови договору про закупівлю не можуть змінюватися після його підписання до виконання зобов'язань сторонами в повному обсязі», окрім випадків, визначених цим Законом. Саме пункти 1–8 частини 4 статті 36 Закону регулюють, в яких же випадках можна вносити зміни до істотних умов договору.

ДП «Держзовнішінформ» надає інформацію про ціни як замовникові, так і виконавцеві (постачальникові) публічних закупівель. Таку інформацію вони можуть використати для зміни істотних умов договору відповідно до пунктів 2, 6, 7 частини 4 статті 36 Закону про публічні закупівлі.

Пункти 2, 6, 7 частини 4 статті 36 Закону України «Про публічні закупівлі»:

- 2) зміни ціни за одиницю товару не більше ніж на 10 відсотків у разі коливання ціни такого товару на ринку, за умови, що зазначена зміна не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі;
- 6) зміни ціни у зв'язку зі зміною ставок податків і зборів пропорційно до змін таких ставок;
- 7) зміни встановленого згідно із законодавством органами державної статистики індексу споживчих цін, зміни курсу іноземної валюти, зміни біржових котирувань або показників Platts, регульованих цін (тарифів) і нормативів, які застосовуються в договорі про закупівлю, у разі встановлення в договорі про закупівлю порядку зміни ціни.

На сьогодні саме ці три пункти є найбільш актуальними. Адже в нинішніх нестабільних економічних умовах, коли відбуваються коливання валютного курсу, зміна кон'юнктури ринку, що призводять до зміни ціни на ринку, постачальникам доволі складно виконати початкові умови договору без їхніх змін. Щодо пункту 6 частини 4 статті 36 Закону: варто зазначити, що по такі довідки звертаються не так часто, оскільки така інформація є загальнодоступною (це регламентовано нормами законів). Наприклад, зміна ставки акцизного збору на нафтопродукти тощо.

Відповідно до роз'яснення Уповноваженого органу — Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 3302-06/34307-06 від 27.10.2016 **залежно від коливання ціни товару на ринку сторони протягом дії договору про закупівлю можуть вносити зміни декілька разів у частині зміни ціни за одиницю товару не більше ніж на 10 відсотків кожного разу з урахуванням попередніх змін, внесених до нього, сукупність яких може перевищувати 10 відсотків від ціни за одиницю товару, визначеної сторонами на момент укладення договору про закупівлю, та за умови, що зазначена зміна не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі, і виконати свої зобов'язання відповідно до такого договору із зазначеними змінами.**

У разі внесення змін до договору на підставі пункту 2 частини 4 статті 36 Закону про публічні закупівлі вони повинні бути обґрунтованими і бути підтвердженими документами, які посвідчуватимуть підвищення ринкової ціни в тих розмірах, на які буде підвищена ціна товару. Так, відповідно до пункту 2 частини 4 статті 36 Закону збільшення ціни в межах 10 % може відбуватись у декілька етапів (у випадку відповідних коливань такої ціни на ринку та їх документального підтвердження). **Замовник та постачальник товару можуть укласти декілька додаткових угод про поетапне збільшення ціни товару та відповідно зменшення кількості поставленої продукції.**

Підтвердженням факту коливання ціни на товар може бути документ, підготовлений, наприклад, ДП «Держзовнішінформ».

ДП «Держзовнішінформ» надає інформацію про ціни, згідно з умовами, визначеними в запиті. Зазвичай, на сьогодні запитують дві форми довідок про рівень цін на ринку: на одну дату чи на дві дати (приклад довідки на дві дати додано — див. додаток). Кількісна перевага в замовленні довідок саме на дві дати пов'язана з тим, що в цьому випадкові замовник торгів зможе прослідкувати період, протягом якого відбулося відповідне коливання. Таким чином, маючи підтвердні документи фахової організації, у яких конкретизовано періоди коливання ціни, замовник, по-перше, убезпечить себе від можливих зловживань з боку недобросовісних контрагентів у частині пропозиції збільшення ціни за одиницю товару та, по-друге, убезпечить себе від можливих підозр у корупційних діях, зловживанні службовим становищем, нецільовому використанні коштів тощо. Якщо замовник бере довідку на регулярній основі (інформація про рівень цін — довідка на одну дату), то він також поінформований про рівень цін на ринку та його зміну.

Мінекономрозвитку України
Державне підприємство «Державний інформаційно-аналітичний центр
моніторингу зовнішніх товарних ринків
(ДП «Держзовнішінформ»)

№ _____ Примірник № _____

на № _____ від _____ р. _____

У відповідь на Ваш запит стосовно надання цінової інформації на нафтопродукти, повідомляємо наступне.

Виходячи з наявної інформації щодо рівня цін на нафтопродукти за пропозиціями на постачання в роздрібній торгівлі на ринку України (без врахування АР Крим), повідомляємо, що розрахунковий рівень цін та його розрахункове середнє значення за пропозиціями на постачання нафтопродуктів у роздрібній торгівлі на ринку України (без врахування АР Крим), з урахуванням ПДВ, на умовах відтермінування 15 (п'ятнадцять) банківських днів, міг скласти (грн/л):

Вид нафтопродукту	Дата 1			Дата 2			зміна, грн/л			зміна, %		
	мін	сер*	макс	мін	сер*	макс	мін	сер*	макс	мін	сер*	макс
Дизельне паливо	23,00	26,02	28,15	26,24	28,49	30,89	3,24	2,46	2,74	14,10	9,46	9,72
Бензин А-92	25,17	27,51	29,37	26,79	29,90	32,41	1,62	2,39	3,04	6,44	8,69	10,35
Бензин А-95	25,98	28,21	30,38	27,86	30,56	33,42	1,87	2,35	3,04	7,21	8,33	10,00

сер* — розрахункове середнє значення рівня цін, що розраховується як середнє арифметичне значення всіх наявних значень цін між мінімальним та максимальним значенням цін по наявній інформації за пропозиціями на постачання в роздрібній торгівлі на ринку України (без врахування АР Крим).

Довідка носить виключно інформаційний характер та не враховує особливостей контракту.

вик. _____

Чому учасники ринку звертаються до ДП «Держзовнішінформ»?

Більше ніж за двадцять років своєї діяльності ДП «Держзовнішінформ» видало замовникам близько 250 тисяч документів, підготовлених за результатами моніторингу відповідних ринків з використанням провідних українських та міжнародних інформаційних джерел, зокрема таких, як:

міжнародні цінові агентства — S&P Global Platts, Argus Media, ICIS тощо;

спеціалізовані інформаційні, у тому числі інтернет-ресурси, — Reuters, Bloomberg, RoyaltyStat тощо;

біржові котирування — LME, COMEX/NYMEX тощо;

спеціалізовані аукціони;

спеціалізовані інформаційні видання та публікації — Industrial Minerals, SteelOrbis, «Fertecon», «Metal Bulletin», The Public Ledger тощо;

статистичні дані митних, фінансових, банківських, інформаційних та інших державних органів і установ і недержавних організацій України та світу;

комерційні пропозиції, листи, порівняльні індекси цін;

звіти і довідки торговельно-економічних місій;

прейскуранти та відпускні ціни товаровиробників;

власні моніторинги та інформаційні ресурси;

інші джерела інформації.

Крім того, на підприємстві запроваджено структурний поділ за основними секторами економіки та сформовано відповідні відділи:

відділ досліджень ринків агропромислового комплексу;

відділ досліджень ринків хімічної промисловості та фармацевтичної сировини;

відділ досліджень ринків металургії та машинобудування;

відділ досліджень ринків промислових товарів і товарів народного споживання;

відділ досліджень ринків нафтопродуктів і промислово-сировинних ресурсів;

відділ досліджень ринків газу та енергетики;

відділ досліджень трансфертних цін і фінансового аналізу;

відділ досліджень ринків послуг.

Саме така спеціалізація забезпечує фахову роботу спеціалістів. Експерти ДП «Держзовнішінформ» — це аналітики з величезним практичним досвідом роботи. Свій професійний рівень вони постійно підтримують на профільних тренінгах і різноманітних навчаннях.

Товари та послуги, які моніторить ДП «Держзовнішінформ»

ДП «Держзовнішінформ» досліджує ціни на товари та послуги на таких ринках:

нафти, дизпалива, бензину, природного та зрідженого газу;

промислово-сировинних ресурсів (вугілля, руди чорних та кольорових металів);

пиломатеріалів, продукції лісопромислового комплексу, продукції целюлозно-паперової галузі тощо;

чорної металургії (чавун, феросплави, брухт, напівфабрикати, прокат плоский/сортний, прокат з покриттям, труби, металеві вироби);

кольорової металургії (брухт, зливки/катоди, прокат);

хімічної промисловості (мінеральні добрива, полімери, органічні кислоти, спирти, розчинники та інші неорганічні речовини) та фармацевтичної сировини;

агропромислового комплексу (зернові, олійні та продукти їх переробки, молокопродукти, риба та морепродукти, харчова продукція з тропіків та субтропіків);

автомобільної промисловості, машинобудування, нового та вживаного обладнання й устаткування;

морських та сухопутних перевезень;

ділових послуг;

послуг у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних послуг;

роялті та інших послуг, пов'язаних з використанням інтелектуальної власності;

послуг приватним особам, культурних та рекреаційних послуг;

та інших.

Потрібно розуміти, що наведений перелік товарів та послуг, які досліджує підприємство, не є вичерпним. Можливість виконання замовлення щодо конкретного товару, послуги, його терміни виконання та вартість узгоджують із замовником такої послуги після отримання підприємством відповідного запиту.

Цінову довідку щодо тих товарів, які постійно моніторить ДП «Держзовнішінформ», підприємство надає протягом 1–7 днів. Щодо цінових довідок на ті товари, які підприємство постійно не моніторить: термін їх виконання може бути трохи довшим.

Для інформування учасників ринку ДП «Держзовнішінформ» раз на місяць готує кон'юнктурно-цінові огляди відповідних зовнішніх ринків. Видає інформаційний бюлетень «Огляд цін українського та світового товарних ринків» — pricereview.com.ua (річна передплата на друковану версію коштує 4 800 гривень, передплата на електронну версію — 4 800 з ПДВ). Окрім того, на інформаційно-аналітичному ресурсі www.azs.uapetrol.com щоденно безоплатно підприємство оприлюднює дані щодо цін на нафтопродукти на роздрібному ринку України. Така інформація може бути корисною для замовників, які закупають нафтопродукти через мережу АЗС для розуміння цін і тенденцій, які складаються на ринку. Щотижнево експерти відділу досліджень ринків агропромислового комплексу видають огляд ринків агропромислового комплексу (зернові культури, олійні культури, м'ясо, риба, морепродукти, молокопродукти, цукор). Ознайомитися з відповідною інформацією можливо на сайті підприємства — dzi.gov.ua.

Послуги, які надає підприємство, є платними, оскільки інформаційно-аналітичні дані, які ДП «Держзовнішінформ» використовує під час своєї роботи, підприємство купує за кошти, отримані підприємством від своєї діяльності. Жодних бюджетних коштів ДП «Держзовнішінформ» не отримує.

Крім тендерних закупівель, описаних вище, цінову довідку ДП «Держзовнішінформ» замовник отримує для планово-економічної діяльності, надання контрольним органам або для використання при господарських суперечках, для цінового постаудиту власниками фірм господарської діяльності менеджменту їх підприємства.

Як отримати довідку?

Для отримання цінової довідки на товари/послуги до ДП «Держзовнішінформ» необхідно подати заявку [якщо клієнт (замовник послуги) звертається до підприємства вперше, то він подає ще й свідоцтво платника податку; якщо клієнт не є платником ПДВ, то він про це зазначає в заявці]. Заявку можна подати засобами електронного зв'язку — через [сайт](http://dzi.gov.ua), на електронну пошту dzi@dzi.gov.ua, а також факсом [телефони для довідок: (044)

390-50-68, (044) 528-91-57]. По довідку можуть звертатися як замовники, так і виконавці у сфері публічних (державних) закупівель.

«Ціни на послуги ДП «Держзовнішінформ» встановлює на договірній основі після отримання від замовника послуги відповідної заявки. Вони залежать від обсягу необхідних послуг, складності виконання, строків надання послуг, інформаційних ресурсів, які були задіяні в процесі підготовки довідки тощо, — зазначає заступник директора ДП «Держзовнішінформ» Олег Мельник. — Вартість цінової довідки узгоджують із замовником. Вартість послуг є співставною з економічними реаліями в Україні. Мінімальна вартість довідки — від 1 500 гривень».

Цінова довідка, видана ДП «Держзовнішінформ», є офіційним, належним чином оформленим документом, за інформацію в якій відповідальним є виконавець такої довідки. Кожна цінова довідка унікальна, її готують під конкретний запит клієнта з огляду на: сегмент ринку, регіону, умови оплати, умови постачання, умови транспортування, конкретні дати, станом на які потрібні ціни тощо.

Порада від радника

Для отримання точнішої інформації щодо коливання цін на ринку відповідних товарів рекомендуємо разом із заявкою надавати відповідний договір про закупівлю, та в заявці на замовлення довідки відобразити умови з договору про закупівлю щодо ціни договору, оплати, поставки та іншу інформацію, яка повинна бути взята до уваги при здійсненні підготовки цінової довідки.

Як уже було сказано, до ДП «Держзовнішінформ» звертаються як замовники торгів, так і виконавці. Однак виконавці звертаються частіше, бо замовники здебільшого не передбачають на це коштів і не мають власних структур і спеціалістів для моніторингу ринків. Зрозуміло, що виконавці звертаються по цінову довідку лише тоді, коли ціна на ринку зростає. Замовникам також доцільно було б бути поінформованими щодо рівня цін на ринку, адже ціна може коливатися як у бік її збільшення, так і в бік зменшення.

Практична сторона

Цінову довідку на товар, видану ДП «Держзовнішінформ», використовують як інформацію від незалежної сторонньої компетентної організації для перегляду сторонами умов договору про закупівлю. На сьогодні з ДП «Держзовнішінформ» працюють як малі підприємства, так і великі корпорації.

Практика підтверджується позитивним досвідом співпраці. Так, наприклад, для визначення ефективного механізму перегляду цін ДП «Укрпошта» співпрацює з ДП «Держзовнішінформ». І, як відзначив заступник генерального директора із закупівель «Укрпошти» Олександр Наход, співпраця є вдалою. У своєму блозі на «Економічній правді»

— «Як купувати недорого якісне пальне. Інструкція від «Укрпошти» — Олександр Наход говорить, що для того, аби державним компаніям убезпечити себе від цінових стрибків на пальне, треба **встановити зрозумілі правила перегляду цін**: «Попрацювали з ДП “Держзовнішінформ” та вийшли на чіткі формулювання у їхніх довідках, які перенесли в тексти договорів. Дотримуємося встановлених правил підвищення цін, але й вимагаємо зворотних дій від постачальників. Коли влітку ціни на ринку трохи впали, ми підписали додаткові угоди про зменшення цін за чинними договорами».

На сьогодні склалася доволі негативна тенденція, оскільки замовники не передбачають коштів для дослідження ринку цін і не можуть вчасно реагувати на зміни. Можна сказати, що замовник перебуває в програшній ситуації, оскільки не використовує можливість для зниження ціни за договором, що викликає у правоохоронних і контрольних органів запитання щодо можливих корупційних дій. Практика свідчить, що замовник не завжди використовує можливість (через незнання) знизити ціну. Тому рекомендуємо замовникам бути поінформованими про зниження цін і вимагати пониження ціни, як роблять деякі інші великі компанії, закладаючи в проект договору, який є невід’ємною частиною тендерної документації, таку вимогу: «У разі настання обставин, передбачених статтею 36 Закону України “Про публічні закупівлі” в частині зміни ціни, будь-яка зі Сторін має право ініціювати укладення відповідної додаткової угоди, що підтверджується ціною довідкою ДП “Держзовнішінформ”» (за приклад взято текст з реальних договорів, розміщених на сайті prozorro.gov.ua).

На сьогодні основною метою професіоналізації сфери публічних закупівель є побудова високопрофесійного ринку публічних закупівель. Це дасть можливість сфері публічних закупівель перейти на якісно новий, вищий рівень — рівень, на якому здійснюється ефективне планування та ефективне використання коштів. Сподіваємось, що стратегія подальшого реформування сфери публічних (державних) закупівель сприятиме спрощенню процедур закупівель та забезпечуватиме умови для добросовісних замовників та постачальників.